

Literatura

- Babić, Stjepan, *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, Nakladni zavod Globus, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2002.
- Frančić, A., Hudeček, L., Mihaljević, M., *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2005., str. 221. – 223., 279.
- Gabrić-Bagarić, Darija, *Nazivi bolesti u rječniku „Blago jezika slovinskoga“ (1651.)* Jakova Mikalje, Radovi Zavoda za slavensku filologiju, br. 32., 1998., str. 82.
- Krmpotić-Nemanić, Jelena, *Anatomija čovjeka*, Jugoslavenska medicinska naklada, Zagreb, 1982., str. 772.
- Loknar, Vladimir, *Rječnik hrvatskoga i latinskoga medicinskoga nazivlja*, Medicinska naklada, Zagreb, 2003.
- Melvinger, Jasna, *Leksikologija*, Pedagoški fakultet, Osijek, 1984., str. 54.
- Rječnik hrvatskoga jezika* (ur. Jure Šonje), Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Školska knjiga, Zagreb, 2000.
- Šulek, Bogoslav, *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja*, sv. 2., Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1990. (pretisak)

Sažetak

Borko Baraban, Odjel za kulturologiju Sveučilišta J. J. Strossmayera, Osijek
UDK 81'374, izvorni znanstveni rad
primljen 11. studenoga 2010., prihvaćen za tisak 31. ožujka 2011.

Old and Modern Croatian Anatomical Terminology

The paper brings a formative and lexical comparison of Croatian anatomical terminology in Šulek's and Loknar's dictionaries, with the conclusion that anatomical terms of Greek and Latin origin are mostly listed by Loknar, whereas Šulek either gives literal translations of all Latin terms into Croatian or records Croatian popular terminology. It is noted that Šulek's dictionary is characterized by a more marked language economy in the creation of Croatian terms, but the terminology in Loknar's dictionary is more understandable and more specific.

PRAVOPISNA NORMA U UDŽBENICIMA

Lidija Bakota

radu se govori o pravopisnoj normi u osnovnoškolskim udžbenicima matematike, prirode i društva te glazbene kulture tiskanim u razdoblju od 2006. do 2009. godine. Pravopisna je norma u navedenim udžbenicima uspoređena s pravopisnom normom kojom su pisani udžbenici hrvatskoga jezika.

Hrvatski se jezik ne uči samo na satu Hrvatskoga jezika, nego se hrvatski jezik uči i onda kada je on komunikacijska osnovica drugim školskim predmetima. Pravopisna bi norma u udžbenicima trebala biti usklađena sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, a što je i zakonska obveza izdavanja udžbenika.

Uvod

Hrvatski se jezik javlja kao nastavni predmet (Hrvatski jezik), kao nastavni jezik (jezik na kojem se izvodi nastava svih školskih predmeta osim nastave stranih jezika) i kao udžbenički jezik (jezik na kojemu su napisani udžbenici).

Polaskom u školu dijete je u ovladalo govornim jezikom „što znači da je sposobno razumjeti govor, govoriti i razgovarati.“ (Jelaska, 2006.: 26.). Istodobno, početkom školovanja dijete se prvi puta susreće s hrvatskim jezikom, ne više samo kao organskim idiomom, tj. jezikom obiteljskoga doma koji mu je prvotan, najbliži, najprisniji, nego i s hrvatskim kao nastavnim predmetom. Od tada pa do završetka srednjoškolskoga obrazovanja hrvatski će jezik sustavno učiti ponajprije kroz sadržaje toga nastavnog predmeta. Hrvatski se jezik u nižim razredima osnovne škole poučava funkcionalno-komunikacijski (Pavličević-Franić, 2005.) što znači da je cilj učenja hrvatskoga jezika razvoj komunikacijske, a ne jezikoslovne sposobnosti (učenje jezika radi sporazumijevanja). U višim se razredima osnovne škole postupno uvodi jezično osvješćivanje, odnosno jezikoslovne znanosti, znanje o jeziku i jezična norma tada postaju temelj učenja i poučavanja hrvatskoga jezika, (Pavličević-Franić, 2005.).

Iako je poučavanje hrvatskoga jezika oslonjeno ponajprije na nastavne sadržaje hrvatskoga jezika kao nastavnoga predmeta, potporu učenju hrvatskoga jezika mora dati i nastava svih ostalih školskih predmeta. Dakle, hrvatski je jezik i nastavni predmet i komunikacijska osnovnica drugim obrazovnim sadržajima. Stoga je izložen velikim očekivanjima svih sudionika odgojno-obrazovnoga procesa, (Težak, 1996.). Jedan od preduvjeta učenja hrvatskoga književnoga jezika u nastavi drugih nastavnih predmeta jesu udžbenici, odnosno, jezik udžbenika / udžbenički jezik. Naime, kao što bi se nastava svih školskih predmeta trebala izvoditi poštujući norme hrvatskoga jezika, tako bi i pripadajuće školske knjige trebale biti usklađene s tom normom. Udžbenički jezik jednako je važan u udžbeniku hrvatskoga jezika kao i u udžbenicima ostalih predmeta.

Od znanstvene i stručne knjige udžbenik se razlikuje po svojoj metodičko-didaktičkoj oblikovanosti, (Benjak, 2002.; Bežen, 1999., 2004.). Osim metodičko-didaktičke oblikovanosti u udžbeniku se zrcali matični sloj struke (odnosno znanosti nastavnoga predmeta kojemu je namijenjen), jezični sloj (primjeren i normativno pravilan jezik struke što ne znači metajezik matične znanosti, nego jezik prilagođen učenikovom jezičnom i kognitivnom razvoju), medijsko-korelacijski sloj (veza udžbeničkih sadržaja različitih predmeta), psihološki sloj (prilagođen razvojnim

moгуćnostima učenika), pedagoški sloj (opći odgojni ciljeva jednoga društva), (Bežen, 2004.).

Udžbenik mora omogućiti uspješno učenje. Da bi se to ostvarilo, uz ostale navedene zahtjeve oblikovanja udžbenika, jezični sloj udžbenika čini se jedan od najvažnijih jer upravo o njemu ovisi hoće li udžbenik poticati jezični razvoj i komunikaciju ili će biti jezična zaprjeka u razumijevanju sadržaja, a time i preprjeka u stjecanju znanja.¹

Jezik je udžbenika pod strožim nadzorom propisane jezične norme. Udžbenički stil kao podstil znanstvenoga stila zahtijeva jasnoću i jednostavnost izražavanja jer je udžbenik knjiga namijenjena samostalnom čitanju i razumijevanju pročitanaoga, (Visinko, 2006.: 305.). U njemu će stupanj „znanstvenosti“ ovisiti o čitatelju (učniku/studentu), njegovu jezičnom razvoju i predznanju te stupnju kognitivnoga razvoja. Uz sve navedeno udžbenički jezik treba biti zanimljiv, poticajan i motivirajući, (Visinko, 2006.: 307.).

Jezik je udžbenika i zakonski određen. Uz postojanje Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu kojim se utvrđuje postupak uvrštavanja, odobravanja, izbora i povlačenja iz uporabe udžbenika i dopunskih nastavnih sredstava, donesen je i Udžbenički standard – podzakonski akt kojim se utvrđuju znanstveni, pedagoški, didaktičko-metodički, etički, jezični, likovno-grafički i tehnički zahtjevi i standardi za izradu udžbenika i dopunskih nastavnih sredstava.² Među jezičnim se zahtjevima navodi da je

„... udžbenik pisan hrvatskim standardnim jezikom. U slučaju inačica sustavno se treba pridržavati odabranih. Udžbenik je pisan u skladu s hrvatskim pravopisom. U udžbeniku se koriste kratice, simboli i znakovi normirani u hrvatskome standardnom jeziku te propisane mjerne jedinice i njihove kratice. Nazivi za koje ne postoje hrvatske inačice, a nisu jezično normirani preuzimaju se u obliku kakav je prihvaćen u struci. Ako on nije jezično prihvatljiv, pronalazi se novi u dogovoru predmetnoga stručnjaka i jezikoslovnoga, a u skladu s preporukama Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika. Tekstovi u udžbeniku omogućavaju učenicima ovladavanje hrvatskim jezikom, posebno njegovim standardnim oblikom... Jezik tekstova udžbenika u skladu je s općim psiholingvističkim zakonitostima u odnosu na semantičku, sintaktičku i morfološku složenost i njihov međuodnos. Tekstovi u udžbeniku omogućuju sustavno obogaćivanje učenikova rječnika uvođenjem novih riječi ne narušavajući pri tome razumljivost. U udžbeniku se izbjegavaju nepotrebne tuđice.“³

¹ O utjecaju udžbenika na rani jezični razvoj vidjeti literaturu: Benjak, 2002.: 25. – 33.; Cvikić, 2006.; Jelaska, Kovačević, 2001.: 441. – 452.; Kovačević, Anđel, 1999.: 397. – 404.; Kovačević, 2003.: 41. – 51.; Kuvač, Mustapić, 2003.: 67. – 77.; Pavličević-Franić, Gazdić-Alerić, 2010.: 81. – 120.; Vancaš, Kovačević, 1999.: 825. – 832.; Visinko, 2006.: 305. – 312.; Vodopija, 2002.: 25. – 33.

² Osim Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu (NN 27/10) te Udžbeničkoga standarda (NN 36/06) supostoji kao pravni akt i Pravilnik o obveznim udžbenicima i pripadajućim dopunskim nastavnim sredstvima (NN 27/10.)

³ Udžbenički standard NN 36/06.

Iz navedenoga je razvidno da udžbenik, između ostaloga, mora biti pisan u skladu s hrvatskim pravopisom i preporukama Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika.⁴ Pravopisni sloj udžbenika postaje snažna potpora stalnom školskom opismenjivanju. Ono podrazumijeva stvaranje pravopisnih navika te općenito ostvaraj uspješne pisane komunikacije.

Da bi se moglo točno utvrditi koje i kakve se pravopisne navike stvaraju u početnom školovanju, u radu se opisuje pravopisna norma koja se prepoznaje u udžbenicima i radnim bilježnicama iz matematike, prirode i društva te glazbene kulture za niže razrede osnovne škole.⁵ Osim usporedbe pravopisnih normâ u normativnim priručnicima u radu će biti uspoređena i pravopisna norma koja se prepoznaje u udžbeniku hrvatskoga jezika s pravopisnom normom koja se prepoznaje u udžbenicima ostalih nastavnih predmeta kako bi se utvrdilo jesu li udžbenički tekstovi tih nastavnih predmeta potpora učenju pravopisnih pravila u nastavi hrvatskoga jezika.

Pravopisna je norma u udžbeničkim tekstovima, kao i otklon od pravopisne norme, uspoređena s obzirom na pisanje dvoglasnika iza pokrivenoga *r*, na pisanje imenica na *-dac*, *-dak*, *-tac*, *-tak*, *-tka* te na pisanje niječnice *ne* uz zanaglasni prezent glagola *htjeti*. Suvremeni hrvatski pravopisi drukčije, naime, pristupaju navedenim pravilima.

Ukupno je analizirano 39 udžbenika koji su se tiskali u razdoblju od 2006. do 2009. godine,⁶ i to: 14 udžbenika hrvatskoga jezika, 10 udžbenika matematike, 9 udžbenika prirode i društva te 6 udžbenika glazbene kulture za niže razrede osnovne škole.⁷

⁴ Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika osnovano je u travnju 2005. Vijeće vodi sustavnu stručnu skrb o hrvatskoj jezičnoj normi, raspravlja o nedoumicama i otvorenim pitanjima hrvatskoga jezika, upozorava na primjere nepoštivanja ustavne odredbe o hrvatskom kao službenom jeziku te promiče kulturu hrvatskoga jezika u govornoj i pisanoj komunikaciji.

⁵ Pravopisna norma u udžbenicima uspoređivana je prema sljedećim suvremenim hrvatskim pravopisima: Anić, V., Silić, J. Pravopis hrvatskoga jezika, Novi Liber, Školska knjiga, Zagreb, 2001. (u radu će se rabiti naziv Anić-Silićev pravopis), Badurina, L., Marković, I., Mićanović, K. Hrvatski pravopis, drugo izdanje, Matica hrvatska, 2008. (u radu će se rabiti naziv Matičin pravopis), Babić, S., Ham., S., Moguš, M. Hrvatski školski pravopis: usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, Zagreb, Školska knjiga, 2009. (Školski pravopis), Babić, S., Moguš, M. Hrvatski pravopis: usklađen sa zahtjevima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, Školska knjiga, Zagreb, 2010. (u radu će se rabiti naziv Babić-Mogušev pravopis).

⁶ Godina 2006. prijelomna je godina u hrvatskom školskom sustavu jer njome započinje provedba školske reforme poznate pod nazivom Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS). Godine 2006. iz tiska su izišli udžbenici prilagođeni HNOS-u. Posljednji udžbenici prilagođeni HNOS-u tiskani su u 2009. godini. Poslije te godine javljaju se samo ponovljena izdanja udžbenika.

⁷ Analizirali su se postojeći udžbenici iz hrvatskoga jezika, matematike, prirode i društva te glazbene kulture koji su tiskani u razdoblju od 2006. do 2009. godine, ali se u radu navode samo oni koji su citirani.

Pisanje dvoglasnika iza pokrivenoga *r*

Pravopisni priručnici različito pristupaju smjenjivanju *ije/je/e* u slogovima gdje se sreće skup *suglasnički fonem + r > je/e*.

U AniĆ-Silićevu pravopisu navodi se:

„Alternanta *e* zamjenjuje alternantu *je* u slogovima gdje se sreće skup **suglasnički fonem + r + je**: **brjegovi** (prema **brjegovi** od **brijeg**), **sprečavati** (prema **sprječavati** od **spriječiti**), **vredniji** (prema **vrjedniji** od **vrijedan**), **crepić** (prema **crjepić** od **crijep**)... Bez obzira na gornje načelo u praksi se ponegdje nailazi na pisanje **brjegovi**, **sprječavati**, **vrjedniji**, **crjepić** i sl... Promjena se **suglasničkoga fonema + r + je** u **suglasnički fonem + r + e** ne provodi kada **suglasnički fonem** pripada prefiksu, a ostali dio (**r + je**) korijenu: **razrjeđivati** (prema **raz + rijeđiti**), **razrješavati** (prema **raz + riješiti**) itd.“ (2001. :124. – 125.)

Matićin pravopis navodi:

„Kad se **je** nastalo kraćenjem **ije** nađe u skupini **suglasnik + r + je** koja pripada istomu morfemu, smjenjuje se s **e**: **brijeg** (→ brjegovi) → **brjegovi**, **privrijediti** (→ privrjeda) → **privreda**, **triježan** (→ trjezniji) → **trezniji**, **vrijeme** (→ vrijeme) → **vremena**.“ (2008.: 18.)

Kao i AniĆ-Silićev tako i Matićin pravopis navodi da do takva smjenjivanja ne dolazi kad skupina *suglasnik + r + je* ne pripada istomu morfemu, npr. kada je suglasnik dio predmetka, a *r + je* dio korijena: *razrjeđivati* (*raz + rjeđivati*, prema *razrijeđiti*), *razrješavati* (*raz + rješavati*, prema *razriješiti*), (2008.: 18.). Tek se kao napomena, na str. 18. navodi da

„U dijelu hrvatske pravopisne tradicije bilježi se **rje** i u slučajevima kad skupina **suglasnik + r + je** pripada istomu morfemu: **grjehota**, **grješnik**, **pogrješka**, **vrjednota**, **strjelica** i sl.“

U Školskom pravopisu, usklađenim sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, navodi se da se u oblicima i tvorenicama u kojima je dvoglasnik iza pokrivenoga *r* dvoglasnik krati prema temeljnom pravilu pa se na mjestu *ije* piše *je*: **brijeg** > **brježuljak**, **brijest** > **brjestić**, **crijep** > **crjepić**, **drijen** > **drjenčić**, **grijeh** > **grješnik**, **prijek** > **oprječan**, **strijela** > **strjelica** 2008.: 23.). Školski pravopis dalje navodi:

„Uz navedene se jekavske oblike u površnijem i nebrižnijem izričaju upotrebljavaju i ekavski likovi u tvorenica i oblika riječi: **brijeg**, **brijest**, **drijen**, **drijemati**, **trijebiti**, **triježan**. Jekavski su oblici u skladu s hrvatskom tradicijom, brižnim i produbljenim odnosom prema hrvatskom jeziku.“ (2008.: 23.).

Naime, glas *e* piše se na mjestu *ije* samo u oblicima i tvorenicama četiriju riječi: **vrijeme** > **vremena**, **privrijediti** > **privreda**, **upotrijebiti** > **upotreba**, **naprijed** > **napredak**. Ista je pravopisna norma „u skladu s hrvatskom pravopisnom tradicijom,

brižnim i produbljenim odnosom prema hrvatskom jeziku“ zabilježena u Babić-Moguševu pravopisu, usklađenom sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika.⁸

Udžbenici hrvatskoga jezika na sljedeći način bilježe pisanje riječi u kojima je dvoglasnik iza pokrivenoga *r*: dvoglasnik se krati prema temeljnom pravilu pa se na mjestu *ije* piše *je*:⁹

- strjelica:** *Kao da ju je strjelica pogodila u srce.* (Zokić-Bralić, 2007.a: 2/22, 23, ŠK)
Prati strjelicu. (Krmpotić-Ivić, 2009.: 1/21, ŠK)
Strjelicom označi kojemu godišnjem dobu pripada pojedini blagdan ili praznik. (Bežen-Budinski-Kolar, 2007.: 2/36, Profil)
- brježić:** *Gleda dječaćić šumicu u daljini, na brježiću.* (Budinski-Diković-Ivančić-Kolar Billege-Delić, 2009.: 3/34, Profil)
... pročitaj umanjenice u drugom stupcu... brježić. (Zokić-Bralić, 2007.b: 3/18, ŠK)
Sve riječi... zvučale su nekako odsječeno i brzo... brježić. (Bežen-Budinski-Žugec-Butorac, 2006.: 4/64, Profil)
- vrjednovati:**¹⁰ *Vrjednujte točnost i izražajnost.* (Centner-Peko-Pintarić, 2007.: 2/65, ŠK)
- pogrješka** *Pronađi pogrješke u rečenicama.* (Centner-Peko-Pintarić, 2007.: 2/97, ŠK)
- (pogrješno):** *Podcrtaj sve pogrješke...* (Budinski-Divković-Ivančić-Kolar Billege-Delić, 2009.: 3/64, Profil)
Ispravi pogrješno napisan tekst. (Krmpotić-Ivić, 2009.: 1/63, ŠK)
Što je sve pogrješno ispričao? (Zokić-Bralić, 2007. b: 3/49, ŠK)
- preprjeka:** *Što se pokazalo preprjekom njihovu prijateljstvu.* (Zokić-Bralić, 2007.c: 3/35, ŠK)
- crjepovi:** *U crjepove upiši slova abecede koja nedostaju.* (Težak-Polak-Cindrić, 2008.b: 2/3, Alfa)
- vrjedniji:** *...vrjednija ili važnija...* (Težak-Polak-Cindrić, 2008.a: 2/88, Alfa)

Udžbenici hrvatskoga jezika i u izdanju Školske knjige, Profila te djelomice u izdanju Alfe slijede pravopisnu normu zabilježenu u Školskom pravopisu i Babić-

⁸ O potvrđama likova kao *grješnik, pogrješka, strjelica* u hrvatskoj književnosti, starijoj i novijoj, u hrvatskim pravopisima i hrvatskim gramatikama vidi: Stjepan Babić, *Temelji hrvatskomu pravopisu, Školska knjiga, Zagreb, 2005.*

⁹ Samo je u jednom analiziranom udžbeniku hrvatskoga jezika (Profilovu) zabilježeno pisanje dvoglasnika iza pokrivenoga *r* kao *e* umjesto *je*: *Promotri misaonu kartu i upamti govorne vrednote.* (Bežen-Budinski-Žugec-Butorac, 2006.: 4/9).

¹⁰ U istom udžbeniku lektorskim propustom ostaje zabilježen i oblik *vrjednovati* (*Uzajamno se vrednujte...*, str. 59). Budući da Školska knjiga izdaje udžbenike prema pravopisnoj normi Hrvatskoga školskog pravopisa i Babić-Moguševa, a koji su usklađeni sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, navedeni se primjer ne uzima kao središnji.

-Moguševu. U udžbenicima hrvatskoga jezika u izdanju Alfe zabilježena je dvostruka pravopisna norma pisanja dvoglasnika iza pokrivenoga *r*: dvoglasnik se krati pa se na mjestu *ije* piše *je* (*crjepovi*, *vrjednija*), ali ima i primjera kada se na mjestu *ije* piše *e* što je zapravo napuštanje pravopisne norme usklađene sa zaključcima Vijeća za pravopisnu normu hrvatskoga jezika, a prihvaćanje norme Anić-Silićeva pravopisa i Matičina.¹¹ Navedeno potvrđuju primjeri:

strelica: *Strelicom* označi mjesto riječi u rečenici. (Štanger Velički-Jakovljević Rogić, 2007.: 1/50)

prevara: ...*prevara* – poštenje... (Težak-Polak-Cindrić, 2008.a: 2/88)

brežuljci: *Dječaci promatraju brežuljke*... (Težak-Polak, 2009.: 3/32)

Budući da se na satu hrvatskoga jezika uči pisanje i izgovor glasova *ije/je/e/i* u najčešće rabljenim riječima, pa onda i u onima u kojima se dvoglasnik *ije* iza pokrivenoga *r* krati u *je*, potvrdu tomu trebaju dati i udžbenički tekstovi ostalih nastavnih predmeta. Ipak, analiza je udžbenika matematike, prirode i društva te glazbene kulture pokazala da, osim udžbenika u izdanju Školske knjige, udžbenici drugih nastavnih predmeta u izdanju Profila, kada je riječ o pisanju dvoglasnika iza pokrivenoga *r*, redovito bilježe promjenu dvoglasnika iza pokrivenog *r* u *e*. Navedeno potvrđuju sljedeći primjeri:

greška: *Kada je Mirela prepisala tekst, u tri je retka našla greške. Koliko je redaka prepisala bez greške?* (Cindrić-Polak, 2009.: 2/36)

pogreška: *Pronađi u tekstu pogreške i zaokruži ih crvenom bojom.* (Bastalić-Vladušić, 2009.b: 3/81)

Pronađi pogrešku u rečenici i ispravi je. (Bastalić-Bedeković-Peko-Škrebilin, 2007.: 2/5)

nepogrešivo: *Ptice selice ne poznaju zemljovid, ali svake godine nepogrešivo odlaze na jug.* (Bastalić-Vladušić, 2009.a: 3/17)

pogrešno: *Problem su samo nesvjesni ljudi koji bacaju i otpad i smeće na pogrešnim mjestima.* (Bastalić-Vladušić 2009.a: 3/17)

izreka: *Obrazloži svojim riječima izreku...* (Bastalić-Vladušić, 2009.b: 3/46)

strelica: *Povuci strelicu iz svoje županije na prazan dio stranice...* (Bastalić-Vladušić, 2009.b: 3/16)

krepko: *U prirodi je to doba obnove, rasta i cvata kada je sve bujno i krepko.* (Sikirica-Miljak, 2009.: 4/61).

Analiza je pravopisne norme u udžbenicima matematike, prirode i društva te glazbene kulture u izdanju Profila, kada je riječ o pisanju dvoglasnika iza pokrivenoga *r*, pokazala neusklađenost s pravopisnom normom zabilježenom u Školskom pra-

¹¹ Ipak valja naglasiti da ti pravopisi dopuštaju dvostrukosti.

vopisu i u Babić-Moguševu.¹² Izostali su oblici *pogrješka, nepogrješivo, pogrješno, izrjeka, strjelica, krjepko*, odnosno pisanje oblika riječi i njihovih tvorenica u kojima se dvoglasnik iza pokrivenoga *r* krati prema temeljnom pravilu pa se na mjestu *ije* piše *je*. Zanimljivo je da će udžbenici hrvatskoga jezika u izdanju Profila napuštati oblike sa *e* koji se javljaju u udžbenicima ostalih nastavnih predmeta iste izdavačke kuće, pa će bilježiti oblik sa *je* (*strjelica, brježić, pogrješka*). Time udžbenici različitih nastavnih predmeta u izdanju Profila nisu međusobno pravopisno usklađeni što znači da nisu potpora učenju pravopisnih sadržaja u nastavi hrvatskoga jezika.

Pisanje imenica na *-dac, -dak, -tac, -tak, -tka*

Pravopisno pravilo pisanja imenica na *-dac, -dak, -tac, -tak, -tka* različito je normirano u hrvatskim pravopisnim priručnicima. U Silić-Anićevu pravopisu skupovi *dc, tc, dč, i tč* na granici se korijena i dočetka načelno ostvaruju *c* i *č*: domorodac – domoroča, domoroci i domoroče; zubatac – zubaca, zubaci i zubače; dohodak – dohoci i dohoče; naputak – napuci i napuče.

„U praksi se ponegdje pojavljuju i oblici domorodca, domorodci, domorodče; zubatca, zubatci, zubatče; dohodci, dohodče; naputci, naputče i sl.“ (2001.: 134).

U istom se pravopisu navode oblici sa *c* i *č* te oblici sa *dc, tc, dč* i *tč* kada

„...dolazi do kontekstom nerješiva potiranja izrazne pa onda i sadržajne razlike između jednih i drugih oblika... **bradac – bratac (bradca, bradci, bradče – bratca, bratci, bratče), ledac – letak (ledci, ledče – letci, letče), mladac – mlatac (mladca, mladci, mladče – mlatca, mlatici, mlatče)**.“ (2001.: 135).

U Matičinu pravopisu navodi se da se *d* i *t* gube u sklonidbi imenica koje završavaju na *-dac, -dak, -tac, -tak, -tka* te ispred dočetka *-ce, -če, -čić/-ić, -džija*. Na primjer:

boljitač – **boljici**, curetač – **cureci**, dodatač – **dodaci**, dohodak – **dohoci**, otac – **oca – oče – očevi – očev**, sudac – **suca – suče – suci – sučev**, svetac – **sveca – sveče – sveci – svečev**, zubatač – **zubaca – zubaci – zubačić**, želudac – **želuca, želuci – želučić**, letak – **leci – lecima**, naputak – **napici**, metak – **meci – mecima**, (2008.: 36).

Matičin pravopis dalje navodi da se suglasnici *d* i *t* ispred *c* i *č* mogu pisati:

„...kad se u pismu želi očuvati korijen riječi – obično u rjeđih i kraćih riječi, odnosno kad u njihovih komunikacijski rjeđih oblika (kad iz konteksta nije potpuno jasno o kojem je korijenu riječ, odnosno kad se suglasnici *c* i *č* izgovaraju produženo): **bitak** – Nmn. **bitci** (i **bici**), **bitka** – Ljd. **bitci** (i **bici**, i **bitki**)...**kutak** – Nmn. **kutci** (i **kuci**), **mladac** – Gjd. **mladca** (i **mlaca**) – Vjd. **mladče** (i **mlače**) – **mladčev** (i **mlačev**), **petak** – Nmn. **petci** (i **peci**)...“ (2008.: 36).

¹² O usklađivanju pravopisne norme u Hrvatskom školskom pravopisu (2008.) sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika vidjeti: Sanda Ham, Vijeće na normu i Hrvatski školski pravopis, Jezik, god. 56., br. 1., Zagreb, veljača 2009., str. 24. – 30.

U Školskom pravopisu i Babić-Moguševu, bilježe se u pisanju (ne u izgovoru) *d* i *t* ispred *c* i *č* u oblicima imenica s nepostojanim *a* u završetku na *-dac*, *-dak*, *-tac*, *-tka*, ako je taj završetak ispred otvornika:

dc: *ledac* > *ledca*, *ledci*, *sudac* > *sudca*, *sudci*, *razgodak* > *razgodci*; tc: *bratac* > *bratca*, *bratci*, *letak* > *letci*, *svetac* > *svetca*, *svetci*, *zadatak* > *zadatci*, *napitak* > *napitci*; dč: *mladac* > *mladčev*, *sudac* > *sudče*, *sudčev*; tč: *bratac* > *bratče*, *svetac* > *svetče*, (Školski pravopis, 2008.: 31.).

U nižim razredima osnovne škole navedeno se pravopisno pravilo pisanja imenica na *-dac*, *-dak*, *-tac*, *-tak*, *-tka* izravno ne uči, ali se posredno pravopisna norma može usvajati preko udžbeničkih tekstova koju tu normu primjenjuju. Udžbenici hrvatskoga jezika u izdanju Školske knjige i Profila dosljedno zadržavaju suglasničke skupine *dc*, *tc* u riječima na otvornik + *-dac*, *-dak*, *-tac*, *-tak*, *-tka*. Navedeno potvrđuju primjeri:

- zadatci:** *Zadatci* za individualan rad. (Zokić-Bralić, 2007.c: 3/5, ŠK)
Izvijestite o obavljenim zadatcima. (Bežen-Budinski-Kolar, 2007.: 2/49, Profil)
Zadatci. (Bežen-Budinski, 2007.: 1/104, Profil)
- podatci:** *Točna je ako su podatci istiniti.* (Zokić-Bralić, 2007.b: 3/45, ŠK)
Natuknice su riječi...u kojima se iskazuju bitni podatci za neki tekst. (Bežen-Budinski-Žugec-Butorac, 2006.: 4/9 Profil)
Na misaonj karti upisani su podatci... (Bežen-Budinski-Žugec-Butorac, 2006.: 4/29, Profil)
- dodatci:** *Subjekt i njegovi dodatci čine subjektni skup. Predikat i njegovi dodatci čine predikatni skup.* (Bežen-Budinski-Žugec-Butorac, 2006.: 4/45, Profil)
- završetci:** *... pomoći će ti završetci riječi.* (Bežen-Budinski-Žugec-Butorac, 2006.: 4/64, Profil)
- redci:** *Koji redci iskazuju molbu.* (Bežen-Budinski, 2007.: 1/104, Profil)
Pronađi još nekoliko takvih primjera u redcima. (Bežen-Budinski, 2007.: 1/118, Profil)

Potporu učenju pravopisne norme trebali bi dati i udžbenici ostalih nastavnih predmeta. Analiza je, pak, udžbenika matematike, prirode i društva te glazbene kulture u izdanju Profila, Alfe i Elementa, ponovno pokazala odstupanja od pravopisne norme zabilježene u Školskom pravopisu i u Babić-Moguševu kao i odstupanja od pravopisne norme zabilježene u udžbenicima hrvatskoga jezika. Time se dvojako narušava pravopisna norma: udžbenički tekstovi nisu pravopisno usklađeni sa ključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika (čime se krši zakonska odredba da jezična, a time i pravopisna norma, u udžbeničkim tekstovima mora biti u skladu s preporukama Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika)¹³, kao što

¹³ Udžbenički standard NN 36/06.

nisu ni međusobno pravopisno usklađeni udžbenici hrvatskoga jezika i udžbenici ostalih nastavnih predmeta. Odstupanja od pravopisne norme pisanja imenica na *-dac, -dak, -tak, -tac, -tka*, prema zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, u udžbenicima matematike, prirode i društva te glazbene kulture u izdanju Profila, Alfe i Elementa pokazuju brojni primjeri – imenice se *zadaci, podaci, dadaci, ostaci, otpaci, završeci* potvrđuju samo u tim likovima, a posve izostaju preporučeni likovi *zadatci, podatci, dodatci, ostatci, otpatci, završetci*.

Samo su u udžbenicima matematike, prirode i društva te glazbene kulture u izdanju Školske knjige potvrđene imenice koje zadržavaju suglasničke skupine *dc, tc* u riječima na otvornik + *-dac, -dak, -tac, -tak, -tka*. To znači da se u udžbenicima u izdanju Školske knjige dosljedno primjenjivala pravopisna norma predložena na Vijeću hrvatskoga standardnoga jezika, kako u udžbenicima hrvatskoga jezika tako i u udžbenicima ostalih nastavnih predmeta. Navedeno potvrđuju sljedeći primjeri iz udžbenika matematike, prirode i društva te glazbene kulture u izdanju Školske knjige:

zadatci: *Ali, podsjetite ih (ako su vam neki **zadatci** teži)...* (Paić-Manzoni-Smajić, 2008.: 2/4)

*Rezultat je nula. To je najveća zamka u **zadacima**.* (Paić-Manzoni-Smajić, 2008.: 4/73)

*... čekaju vas zanimljivi **zadatci** što sadrži ih bilježnica ova...* (De Zan-Letina-Kisovar-Ivanda-Bučanac, 2008.: 1/5)

ostatci: *Baš me zanimaju ti biljni i životinjski **ostatci** u humusu!* (Paić-Manzoni-Smajić, 2008.: 4/21)

podatci: *Stupcima su predočeni **podatci** o visini učenika 4. a razreda.* (Paić-Manzoni-Smajić, 2008.: 4/104)

***Podatci** o meni.* (De Zan-Letina-Kisovar-Ivanda-Bučanac, 2008.: 1/42)

Zanimljiv je podatak da svi analizirani udžbenici prirode i društva u izdanju Profila donose pravopisni lik *predci* iako ti udžbenici redovito bilježe gubljenje zatvornika *d* i *t* ispred *c* i *č*. Navedenu nestalnost i dvostrukost pravopisne norme u udžbenicima u kojima bi se očekivao lik *preci* a ne *predci*, potvrđuju i sljedeći primjeri:

predci: *Moji **predci** mlađi su od mene. Potomak može biti stariji od pretka. Biljke i životinje imaju svoje starije pretke i potomke.* (Ivić-Krmpotić, 2009.: 3/40)

*Objašnjava da su svi oni njegovi **predci**.* (Bastalić-Vladušić, 2009.a: 3/40)

Pisanje niječnice ne uz zanaglasni oblik glagola htjeti

Pravopisni su priručnici jednoznačno propisali da se u niječnim rečenicama niječnica *ne* piše odvojeno od glagola: *ne pišem, ne bih pisao, ne bih bio pisao, ne pisah, ne napisah, ne napisavši...* Ono u čemu pravopisna norma nije jedinstvena pisanje je niječnice *ne* uz nenaglašeni oblik prezenta glagola *htjeti*.

U Anić-Silićevu i Matičinu pravopisu nenaglašeni se oblici prezenta glagola *htjeti* pišu zajedno s riječju *ne*: *neću, nećeš, neće, nećemo, nećete, neće*. U Babić-Moguševu i Školskom pravopisu rastavljeno se od glagola piše niječnica *ne* u niječnih oblika prezenta glagola *htjeti*: *ne ću, ne ćeš, ne će, ne ćemo, ne ćete, ne će*.

Pravopisno pravilo pisanja niječnice *ne* i *ni* kao nastavno gradivo javlja se već u drugom razredu osnovne škole. Udžbenici hrvatskoga jezika navode da se niječnica *ne* piše odvojeno od glagola.

- ne će:**¹⁴ *Pripazi na pisanje niječnice ne i ni: ne ću...* (Bežen-Budinski-Kolar, 2007: 2/11, Profil)
Ne ću ti zaboraviti što mi nisi... (Centner-Peko-Pintarić, 2007.: 2/14, ŠK)
Hoćeš li sladoled? Hvala, ne ću. Daj ga Ani. (Zokić-Bralić, 2007.a: 2/27, ŠK)
Nitko ne će vjerovati da se to dogodilo, da se tako nešto uopće može dogoditi. (Bežen-Budinski-Kolar, 2007.: 2/8, Profil)
...hoću ne ću. (Bežen-Budinski-Žugec-Butorac, 2006.: 4/57, Profil)
Kada nešto ne želiš učiniti, kažeš li ne ću... Ne ću ljutiti mamu. (Težak-Polak-Cindrić, 2008.a: 2/83, Alfa)
Ne boj se, ništa zapaliti ne će. (Težak-Polak-Cindrić, 2008.a: 2/128, Alfa)
Ne ću niša skupljati...hm – bila je uporna. (Težak-Polak, 2009.: 3/70, Alfa)

Iako je, dakle, u udžbenicima hrvatskoga jezika u izdanju Školske knjige, Profila te djelomice u izdanju Alfe razvidna pravopisna norma u skladu sa Školskim pravopisom i Babić-Moguševim, odstupanja od te pravopisne norme razvidna su nekim udžbenicima hrvatskoga jezika u izdanju Alfe i u udžbenicima matematike u izdanju Elementa. Primjeri koji slijede u skladu su s normom Anić-Silićeva i Matičina pravopisa:

- neće:** *Ja ti neću ništa reći.* (Štanger Velički-Jakovljević Rogić, 2007.: 1/50, Alfa)
Neće biti teško, učit ćemo korak po korak. (Čurić-Božić, 2007.: 2/ Element)
...izostavit ćemo nulu jer ona neće promijeniti rezultat pri zbrajanju djelomičnih umnožaka. (Paić-Manzoni-Smajić, 2008.: 4/50, ŠK).¹⁵

Izdavačka kuća Školska knjiga uskladila je i ovdje pravopis u udžbenicima hrvatskoga jezika s pravopisom u udžbeniku matematike, prirode i društva te glazbene

¹⁴ Samo je jedan potvrđen primjer sastavljenoga pisanja niječnice *ne* uz zanačljivi oblik glagola *htjeti* (*neće*) i to u udžbeniku hrvatskoga jezika u izdanju Profila: *Drugi miš razmisli: ne, to biti neće.* (Bežen-Budinski, 2007.: 1/35).

¹⁵ Taj se primjer može smatrati propustom lektora budući da je u svim analiziranim udžbenicima u izdanju Školske knjige dosljedno poštivana pravopisna norma prema Školskom pravopisu i Babić-Moguševu pravopisu.

kulture. Time se ponovno potvrđuje da je u navedenim udžbenicima Školske knjige dosljedno provedena pravopisna norma prema Vijeću za normu.

ne će: *Da, znam da je vrlo važno najprije odrediti točku, jer poslije ne ću znati gdje moram zabosti šestar.* (Paić-Manzoni-Smajić, 2008.: 3/86, ŠK)
Ne će biti nastave. (De Zan-Letina-Kisovar-Ivanda, 2008.: 1/60, ŠK)
Zato slušaj dobro te signale razne, ako pazit ne ćeš, plaćat ćeš kazne! (Stanišić-Jandrašek, 2007.: 2/45, ŠK)

Zaključak

Udžbenički jezik mora biti visoko normiran. U njemu ne bi trebalo biti odstupanja od norme ili barem ne bi trebalo biti različitih pravopisnih likova u udžbenicima unutar jedne izdavačke kuće. Analiza je jezika udžbenika hrvatskoga jezika, u usporedbi s jezikom udžbenika matematike, prirode i društva te glazbene kulture, pokazala da su udžbenici hrvatskoga jezika uglavnom usklađeni s pravopisnom normom koju propisuje Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika, ali da odstupanja postoje u udžbenicima matematike, prirode i društva te glazbene kulture.

Normativna pravopisna odstupanja sagledana su u odnosu na pravopisnu normu zabilježenu u Školskom pravopisu i u Babić-Moguševu, a budući da su ti pravopisi usklađeni sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, znači da se u tim udžbenicima odstupa od norme koja je putem Vijeća, posredno, propisana iz Ministarstva. Takva je norma dosljedno provedena jedino u udžbenicima hrvatskoga jezika, matematike, prirode i društva te glazbene kulture u izdanju Školske knjige.

Jezik je udžbenika jednako važan u udžbeniku hrvatskoga jezika kao i u udžbeniku ostalih predmeta. Neusklađenost pravopisne norme u analiziranim udžbenicima pokazuje da, iako je jezik udžbenika pod strožim nadzorom propisane jezične norme, pravopisna norma u njima nije stalna, osobito kada je riječ o supostojanju dvostrukih oblika. Dio se udžbenika u slučaju inačica sustavno ne pridržava odabranih, ali i pravopisno ne usklađuje normu s preporukama Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika.

Pravopisni bi sloj udžbenika trebao biti snažna potpora stalnom školskom opismenijvanju koje podrazumijeva stvaranje pravopisnih navika kao preduvjeta ostvaraja uspješne pisane komunikacije. Proizvodnja jasnih, razumljivih, gramatički i pravopisno točnih rečenica pri stvaranju tekstova različitih vrsta ne postiže se bez sustavne primjene propisane norme. Nadalje, svijest o važnosti pravilnoga pisanja – razvijanje kulture pisanje također je nemoguće postići neusklađenom pravopisnom normom udžbeničkih tekstova jer propisanu normu dosljedno ne slijede. Razloge hrvatske (ne)pismenosti, čini se, treba tražiti već u ranom razdoblju sustavnoga pravopisnoga osposobljavanja, tj. u nestalnom i neujednačenom pravopisnom sloju udžbenika.

Literatura

- Anić, Vladimir, Silić, Josip, 2001.: Pravopis hrvatskoga jezika, Novi Liber, Školska knjiga, Zagreb
- Babić, Stjepan, 2005.: Temelji hrvatskomu pravopisu, Školska knjiga, Zagreb
- Babić, Stjepan, Ham, Sanda, Moguš, Milan, 2008.: Hrvatski školski pravopis: usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, Školska knjiga, Zagreb
- Babić, Stjepan, Moguš, Milan, 2010.: Hrvatski pravopis: usklađen sa zahtjevima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, Školska knjiga, Zagreb
- Badurina, Lada, Marković, Ivan, Mićanović, Krešimir, 2008.: Hrvatski pravopis, drugo izdanje, Matica hrvatska, Zagreb
- Benjak, Mirjana, 2002.: Analiza udžbenika književnosti/čitanki za niže razrede osnovne škole, u: Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini I, ur. Melita Kovačević, Dunja Pavličević Franić, Naklada Slap, Jastrebarsko, str. 25. – 33.
- Bežen, Ante, 1999.: Metodički model udžbenika književnosti za razrednu nastavu, Zbornik radova Učiteljske akademije u Zagrebu. Vol. 1, br. 1, str. 31. – 40.
- Bežen, Ante, 2004.: Put od izvrsnog udžbenika, u: Udžbenik i virtualno okruženje, Zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa, Školska knjiga, Zagreb, str. 61. – 67.
- Cvikić, Lidija, Kuvač, Josipa, 2006.: Usvojenost hrvatskoga jezika u prvim godinama školovanja, u: Drugi jezik hrvatski, ur. Lidija Cvikić, Zagreb
- Ham, Sanda, 2009.: Vijeće za normu i Hrvatski školski pravopis, Jezik, časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, Hrvatsko filološko društvo, god. 56., br. 1, Zagreb, str. 24. – 30.
- Jelaska, Zrinka, Kovačević, Melita, 2001.: Odnos glagola i imenica u ranome jezičnome razvoju, u: Drugi hrvatski slavistički kongres, Zbornik radova I., Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, str. 441. – 452.
- Jelaska, Zrinka, 2006.: Pojedinač i jezik, u: Drugi jezik hrvatski, ur. Lidija Cvikić, Zagreb
- Kovačević, Melita., Anđel, Maja, 1999.: Jesu li leksički i gramatički razvoj međusobno usklađeni?, u: Teorija i mogućnosti primjene pragmatolingvistike, Zbornik radova Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku, Zagreb – Rijeka, str. 397. – 404.
- Kovačević, Melita, 2003.: Jezik udžbenika kao poticatelj komunikacijske kompetencije, u: Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini II, ur. Dunja Pavličević Franić, Melita Kovačević, Naklada Slap, Jastrebarsko, str. 41. – 51.
- Kuvač, Josipa, Mustapić, Maja, 2003.: Je li leksikon logičan?: Pojavnost i vrste semantičkih kategorija u djece, u: Dijete i jezik danas. Učitelj hrvatskoga jezika i učitelj stranoga jezika za učenike mlađe školske dobi, Zbornik radova s međunarodnoga stručnoga i znanstvenoga skupa, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Visoka učiteljska škola, Osijek, str. 67. – 77.
- Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006.: Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa, Zagreb
- Pavličević-Franić, Dunja, 2005.: Komunikacijom do gramatike, Razvoj komunikacijske kompetencije u ranom razdoblju usvajanja jezika, I. izdanje, Alfa, Zagreb
- Pavličević-Franić, Dunja, Gazdić-Alerić, Tamara, 2010.: Utjecaj udžbeničkih tekstova na rani leksički razvoj u hrvatskom jeziku, Jezik. Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, god. 57., br. 3., str. 81. – 120.

Pravilnikom o obveznim udžbenicima i pripadajućim dopunskim nastavnim sredstvima, Narodne novine br. 27/10.

Težak, Stjepko, 1996.: Teorija i praksa hrvatskoga jezika I., Školska knjiga, Zagreb
Udžbenički standard, Narodne novine br. 27/10.

Vancaš, M., Kovačević, Melita. 1999.: Je li leksikon logičan? Pojavnost i vrste semantičkih kategorija u djece, u: Teorija i mogućnosti primjene pragmatolingvistike, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb – Rijeka, str. 825. – 832.

Visinko, Karol, 2006.: Jezik i stil osnovnoškolskih udžbenika hrvatskoga jezika i književnosti, Metodika. Časopis za teoriju i praksu metodikâ u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj ustanovi, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet u Zagrebu, Zagreb, vol. 7., br. 2., str. 305. – 312.

Vodopija, Irena, 2002.: Analiza jezičnih udžbenika za niže razrede osnovne škole, u: Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini I, ur. Melita Kovačević, Dunja Pavličević Franić, Naklada Slap, Jastrebarsko, str. 25. – 33.

Zakon o udžbenicima u osnovnoj i srednjoj školi. Narodne novine br. 27/10.

Udžbenici matematike

Cindrić, Darko, Polak, Sanja, 2009.: Matematičke priče 2, radna bilježnica iz matematike za treći razred osnovne škole, 3. izdanje, Profil, Zagreb

Ćurić, Filip, Božić, Vlasta, 2007.: Udžbenik Matematika 2 za drugi razred osnovne škole, 2. izmijenjeno izdanje, ELEMENT d.o.o., Zagreb

Paić, Gordana, Manzoni, Željka, Smajić, Antun, 2008. Nove matematičke zgode, udžbenik matematike za drugi razred osnovne škole, 2. izdanje, Školska knjiga, Zagreb

Paić, Gordana, Manzoni, Željka, Smajić, Antun, 2008. Čudesne matematičke zgode, udžbenik matematike za treći razred osnovne škole, 2. izdanje, Školska knjiga, Zagreb

Paić, Gordana, Manzoni, Željka, Smajić, Antun, 2008. Vesele matematičke zgode, udžbenik iz matematike za četvrti razred osnovne škole, 2. izdanje, Školska knjiga, Zagreb

Udžbenici prirode i društva

Bastalić, Jolanda, Bedeković, Vesna, Peko, Anđelka, Škrebilin, Sanja, 2007.: Korak u svijet 2, radna bilježnica iz prirode i društva za drugi razred osnovne škole, 2. izdanje, Profil, Zagreb

Bastalić, Jolanda, Vladušić, Benita, 2009.a: Korak u svijet 3, udžbenik iz prirode i društva za treći razred osnovne škole, 3. izdanje, Profil, Zagreb

Bastalić, Jolanda, Vladušić, Benita, 2009.b: Korak u svijet 3, radna bilježnica iz prirode i društva s integriranim zadacima i dodatnim sadržajima za treći razred osnovne škole, 1. izdanje, Profil, Zagreb

De Zan Ivan, Letina, Alena, Kisovar-Ivanada, Tamara, 2008.: Naš svijet 1, udžbenik prirode i društva s CD-om za 1. razred osnovne škole, Školska knjiga, Zagreb

De Zan Ivan, Letina, Alena, Kisovar-Ivanada, Tamara, Bučanac, Majda, 2008.: Naš svijet 1, radna bilježnica s istraživanjima i igrama iz prirode i društva u 1. razredu osnovne škole, Školska knjiga, Zagreb

Ivić, Sonja, Krmptić, Marija, 2009.: Korak u svijet 3, dodatna radna bilježnica iz prirode i društva za treći razred osnovne škole, 3. izdanje, Profil, Zagreb

Udžbenici glazbene kulture

Sikirica, Jelena, Miljak, Ana, 2009.: Glazbena četvrtica, udžbenik glazbene kulture s 3 CD-a za četvrti razred osnovne škole, 2. izdanje, Profil, Zagreb

Stanišić, Ana, Jandrašek, Vladimir, 2007.: Razigrani zvuci 2, radna bilježnica glazbene kulture za 2. razred osnovne škole, Školska knjiga, Zagreb

Udžbenici hrvatskoga jezika

Bežen, Anate, Budinski, Vesna, 2007.: Prvi koraci, početnica za prvi razred osnovne škole, 1. izdanje, Profil, Zagreb

Bežen, Ante, Budinski, Vesna, Kolar, Martina, 2007.: Hrvatski za tebe i mene 2, udžbenik iz hrvatskoga jezika za drugi razred osnovne škole, 1. izdanje, Profil, Zagreb

Bežen, Ante, Budinski, Vesna, Žugec, Vesna, Butorac, Mirna, 2006.: Hrvatski za tebe i mene 4, udžbenik iz hrvatskoga jezika za četvrti razred osnovne škole, 1. izdanje, Profil, Zagreb

Budinski, Vesna, Diković, Marina, Ivančić, Gordana, Kolar Billege, Martina, Delić, Suzana, 2009.: Priča o jeziku 3, udžbenik hrvatskoga jezika za treći razred osnovne škole, 1. izdanje, Profil, Zagreb

Center, Sandra, Peko, Anđelka, Pintarić, Ana, 2007.: Moji zlatni dani 2, hrvatski jezik i književnost za drugi razred osnovne škole, Školska knjiga, Zagreb

Krmpotić, Marija, Ivić, Sonja, 2009.: Pčelica, radna bilježnica za prvi razred, II. dio, Školska knjiga, Zagreb

Štanger Velički, Vladimira, Jakovljević Rogić, Sanja, 2007.: Početnica knjiguljica. Tiskana slova, radna bilježnica za prvi razred osnovne škole, 1. izdanje, Alfa, Zagreb

Težak, Dubravka, Polak Sandra, Cindrić, Darko, 2008.a: Cvrkut riječi, čitanka i jezični udžbenik za drugi razred osnovne škole, 2. izdanje, Alfa, Zagreb

Težak, Dubravka, Polak Sandra, Cindrić, Darko, 2008.b: Cvrkut riječi, radna bilježnica uz čitanku i jezični udžbenik za drugi razred osnovne škole, 2. izdanje, Alfa, Zagreb

Težak, Dubravka, Polak Sandra, 2009.: Carstvo riječi, čitanka i jezični udžbenik za treći razred osnovne škole, 2. izdanje, Alfa, Zagreb

Zokić, Terezija, Bralić, Jadranka, 2007.a: Tajna slova 2, udžbenik hrvatskoga jezika za 2. razred osnovne škole, Školska knjiga, Zagreb

Zokić, Terezija, Bralić, Jadranka, 2007.b: Tajna slova 3, udžbenik hrvatskoga jezika za 3. razred osnovne škole, Školska knjiga, Zagreb

Zokić, Terezija, Bralić, Jadranka, 2007.c: Tajna slova 3, radna bilježnica uz čitanku za 3. razred osnovne škole, Školska knjiga, Zagreb

Sažetak

Lidija Bakota, Učiteljski fakultet, Osijek

UDK 811.163.42'35, izvorni znanstveni rad

primljen 10. svibnja 2011., prihvaćen za tisak 15. rujna 2011.

Orthographic Norm in Textbooks

The paper discusses the Croatian orthographic norm and its application in textbooks of the Croatian language as well as in the textbooks of other subjects.